

Dyr og planter i Antarktis

Innholdsfortegnelse

Dyr og planter i Antarktis

Publisert 19.05.2017 av Norsk Polarinstitutt

I Antarktis er det sparsomt med flora og fauna. Det marine økosystemet i Sørishavet er rikt, men med relativt få arter.

Sørjo er eneste predator i fuglefjellene i Antarktis. Nyere forskning viser at disse overvintrer i det indiske havet utenfor kysten av Mocambique og Tanzania utenom hekkesesongen. Foto: Stein Ø. Nilsen / Norsk Polarinstitutt

Deschampsia, en av to blomstrende arter i Antarktis. Foto: Øystein Overrein, Norsk Polarinstitutt

Rødnebbterne er den arten som flyr lengst i løpet av året, 30.000 km fra Arktis til Antarktis. Foto: Stein Ø. Nilsen / Norsk Polarinstitut

Adeliepingviner i farta. Foto: Stein Tronstad, Norsk Polarinstitut

Rester av en gammel norsk hvalfangststasjon i Antarktis. Foto: Birgit Njåstad, Norsk Polarinstitutt

Snøpetrell hekker i Dronning Maud Land. Foto: Stein Ø. Nilsen

Antarktispetrellene i Svarthamaren er redusert fra tidligere 250.000 til bare ca. 25.000 hekkende par i 2017. Foto: Stein Ø. Nilsen, Norsk Polarinstitut

Sørjo er eneste predator i fuglefjellene i Dronning Maud Land. Den spiser egg og unger av Antarktispetrellene som hekker i store mengder blant annet i fuglefjellet Svarthamaren.

Foto: Stein Ø. Nilsen / Norsk Polarinstitut

TILSTAND

Tilsynelatende stabil tilstand

Med unntak av noen fuglearter hører ingen terrestre virveldyr naturlig hjemme i Antarktis. Sjøfuglkoloniene på de sub-antarktiske øyene og på det antarktiske kontinentet kan ha opptil 250000 par med hekkende fugl. De subantarktiske øyene er noe frodigere enn det antarktiske kontinentet. Enkelte arter finnes bare på noen av de sub-antarktiske øyene.

Vi har ikke fullstendig og god oversikt over dyre- og plantelivet i Antarktis, selv om enkelte områder er godt kartlagt. Den manglende kunnskapen er et resultat av de geografiske forholdene. Det er nærmest umulig å få en tilfredsstillende oversikt over arter og bestander.

Antarktis er fortsatt relativt uberørt og uforstyrret. Derfor antas det, til tross for store hull i kunnskapsgrunnlaget, at dyre- og plantelivet generelt sett er i god forfatning.

Noen arter regnes som truet

I dag er bare noen få av de artene som oppholder seg i Antarktis listet som kritisk og sterkt truet på IUCNs rødliste. Dette gjelder noen albatross- og petrellarter, samt noen hvalarter. Det er først og fremst påvirkningsfaktorer utenfor Antarktis som gjør at disse artene er sårbare.

I tillegg er antarktispelssel og ross-sel listet som spesielt fredete arter under antarktistraktatens miljøprotokoll. Disse listingene er til dels foreldet og til dels basert på manglende kunnskap om bestandene, og uttrykker ikke nødvendigvis at arten er reelt truet. I 2006 ble antarktispelssel fjernet fra listen over spesielt fredete arter, siden bestanden synes å ha kommet seg etter at det ble slutt med fangsten.

PÅVIRKNING

Aktiviteten i Antarktis øker

Historisk sett var sel- og hvalfangst i Sydishavet den største trusselen mot dyrelivet i Antarktis. Antarktispelsselen ble nesten utryddet på begynnelsen av 1800-tallet. Enkelte hvalarter møtte den samme skjebnen et århundre senere. Etter at fangsten på disse artene er mer eller mindre borte synes disse artene nå å være på fremmarsj igjen.

Ulovlig fiske er største trussel mot det marine økosystemet i dag

I dag er det økende fisket i Sørishavet den mest åpenbare påvirkningsfaktoren på det marine økosystemet i Antarktis. Problemstillinger som overfiske, bunntråling, albatrosser som fanges eller omkommer i fiskeliner er åpenbare. Det meste av fisket er strengt regulert med basis i en helhetlig økosystemforvaltning, og anses ikke i seg selv å utgjøre noen nevneverdig trussel mot det biologiske systemet. Men det foregår et relativt stort ulovlig, uregulert og urapportert fiske som bidrar til å ødelegge denne balansen.

Voksende forskningsaktivitet

På antarktiskontinentet er det voksende forskningsaktivitet, både i form av ekspedisjoner og bygging av faste forskningsstasjoner. I dag er det 65 forskningsstasjoner, og flere land har meldt inn planer om bygging av flere. Stasjonene og forskningsaktivitetene er ofte lokalisert i de mest biologisk attraktive områdene. Per i dag er det ikke dokumentert at denne virksomheten utgjør noen trussel mot miljøet i Antarktis, men den utgjør like fullt en påvirkningsfaktor.

Økende turisme

På verdensbasis viser statistikken at den naturbaserte turismen blir mer og mer populær. Denne trenden ser vi også i Antarktis der turismen øker, og den øker til dels raskt. I underkant av 30 000 personer besøker nå Antarktis hvert år. De fleste turistene kommer med cruiseskip og går i land på kontinentet. Ilandsstigningene skjer gjerne i områder som har spesielle natur- eller kulturminneverdier, og som dermed antas å være mest sårbare. Bortsett fra noen få skiturister er det ingen ingen turisme i Dronning Maud Land.

Ferdsl vil alltid kunne ha en effekt på vegetasjon, jordsmonn og spesielt på deler av dyrelivet. Manglende kunnskap, blant annet om biologiske forekomster og påvirkninger på de mest besøkte stedene, gjør det vanskelig å fastslå i hvilken grad økningen i turismen har effekter på natur- og kulturmiljøet.

Klimaendringer

Klimaendringer bidrar også til påvirkning på dyr og planter i Antarktis, spesielt ved Antarktishalvøya hvor det er registrert betydelige temperaturendringer de siste 50 årene, og hvor det også er målt betydelig høyere havtemperaturer enn tidligere. Klimaendringene påvirker blant annet utbredelsen av havisen. Havisen er svært viktig for enkelte arter i det antarktiske økosystemet.

Andre påvirkningsfaktorer

Andre påvirkningsfaktorer som kan få betydning for det biologiske mangfoldet i Antarktis i framtiden omfatter blant annet bioprospektering og introduksjon av fremmede organismer. Globale påvirkningsfaktorer som har betydning er økt UV-B stråling, som skyldes reduksjon i ozonlaget, samt potensielt sett også langtransportert forurensning.

TILTAK

Et strengt regelverk, men behov for mer kunnskap

Norge har innført forskrift om vern av miljøet i Antarktis for å oppfylle sine forpliktelser i Antarktistraktatens protokoll.

Forskrift om vern av miljøet i Antarktis

Formålet med forskriften er å verne miljøet og økosystemene i Antarktis, bevare Antarktis egenverdi, herunder områdets villmarkskarakter og estetiske verdier. Det er forbudt å samle inn, eller på annen måte gjøre skade på planter og dyr. I planlegging og gjennomføring av all virksomhet i Antarktis skal det tas hensyn til disse forholdene. Forskriften ble revidert i 2013.

Økt kunnskap nødvendig

Det er nødvendig å øke kunnskapen om hvilken rolle Antarktis har for miljøet globalt, samt å sikre tilstrekkelig kunnskap som grunnlag for forvaltning av området.